

2.1. Trestní právo

Trestní právo představuje prototyp represivní kontroly, jejímž středkem je uložení negativní sankce, která pro potrestaného jedince znamená újmu (srov. Horwitz 1990: 23). Uložení trestněprávní sankce předpokládá, že tento čin může být připisován podezřelému, který věděl, co tímto zakázaným jednáním sleduje a že v oné situaci mohl jednat i jinak. Jinými slovy trestní právo předpokládá „*bona-fide-member-of-society*“, potažmo „*rational man*“, a sice, jak se ukáže, „*man*“ úplně doslova. Jako „rovné právo par excellence“ by se muselo trestní právo obracet stejně na všechny trestně odpovědné občany. Ve skutečnosti má specifické adresáty, a sice vždy jen takové členy společnosti, kteří se vůbec dostanou do takové situace a stavu, v němž jsou schopni spáchat čin specifické skutkové podstaty. V etnologické kriminologii se to nazývá strukturou opportunity na straně pachatele, zatímco stejná skutečnost se v kritické kriminologii vysvětluje jako selektivní primární kriminalizace díky zakotvení určité skutkové podstaty do trestního práva. To platí už pro různé formy majetkových trestných činů: takové, k nimž mají přístup jen majitelé vysokých postů v hospodářství a správě, se sumárně označují jako hospodářská kriminalita, méně výnosná „hospodářská kriminalita“ členů nižších společenských tříd se nazývá krádež, vloupání, nebo – v kombinaci s nasazením tělesného násilí – loupež. Většina trestněprávních skutkových stavů se vztahuje na „statky“ a funkce v „systému“, to znamená podle Jürgen Habermase (1982) na oblasti hospodářství a státní organizace. Jelikož jsou tyto pozice obsazeny převážně muži, tak jsou případně objevené, usvědčené a odsouzené odchylky od „systémové“ normy přednostně označovány jakožto „kriminální“. To znamená ale především, že primární „*ordering rituals*“ jsou pro muže předestřeny „systémem“ a tam i zpracovány.

Toto selektivní určování adresátů trestního práva je ještě zřetelnější z aspektu pohledu. K ořeptaným klíše kriminologie patří fakt, že se ženy vůči právním normám proviňují daleko řidčeji než muži, a sice v poměru 1: 4 (srov. Leder 1988; Bröckling 1980: 7). Dosud byl tento malý podíl žen vždy interpretován jako jejich vrozený odpor ke kriminalitě, příp. rovněž onticky, jakožto odpor ke kriminalitě všípený výchovou (srov. Smaus 1990: 269n.). Místo toho bychom měli uplatňovat stejný vzorec vysvětlení jako u malého podílu pachatelů z nižších společenských tříd, kteří by se dopustili např. milionových daňových úniků: Nezačínají postavení, které by jim takové jednání umožňovalo. Ženy ve valné většině nezastávají pozice, na něž se především

vztahuje trestněprávní kontrola, a naopak trestní právo se zjevně nezajímá o takové činnosti, za něž ženy v současné době zodpovídají. Do trestního práva je zahrnuto jen málo způsobů chování s jasným po hlavním určením. Tyto skutkové podstaty, omezování homosexuálních aktivit u mužů a zákaz potratů (příp. s imunizujícím účinkem vražda dítěte) u žen, se vztahují k přirozené reprodukci společnosti. Zabýváme se dále jen ženskými adresáty těchto norem. Trestněprávní ukotvení tohoto možného jednání žen z oblasti přirozené reprodukce se dá vysvětlit prostřednictvím ochrany majetku. Zajištění legálního potomstva je totiž předpokladem svobody odkazování (mužova) majetku jakožto jedné z nejdůležitějších institucí souvisejících se svobodou vlastnictví. Faktická neefektivita zákazu potratů je prokázána – a přesto zřetelně symbolizuje tento zákaz vůči ženám nároky panství. V morálních křížáckých výpravách se vždy naskytne příležitost chovat se k ženám a jejich komplikcům jako k méněcenným členům společnosti, kteří mají akceptovat kuratele „ve jménu morálky, náboženství, státu, národa, nebo dokonce samotného lidstva“ (srov. Friedrichsen 1989).

Logicky je možné za specificky ženskou kriminalitu označovat jen provinění proti těmto uvedeným normám. Pro všechna ostatní provinění, která jsou označována jakožto typicky ženská kriminalita, totiž platí, že zůstávají pod mužským podílem na celkovém jevu. Tak činí např. podíl žen na deliktu „prostá krádež“ 31,8 %, teprve uvnitř podskupiny „ženská kriminalita“ činí podíl „prosté krádeže“ 51,7 % (srov. Bröckling 1980: 9). Pro tezi, že ženy nejsou vlastními adresáty trestního práva, není toto „menší zatížení“ ještě žádný důkaz. Je daleko důležitější uvědomit si, že samy tyto činy – stejně jako jejich hodnocení – mají u žen jiný „význam“ než u mužů. Moderní význam pojmu krádeže neimplikuje pouze, že si někdo něco přivlastní bez jakékoli protihodnoty, nýbrž také to, že toto činí, místo aby pracoval, příp. místo aby pobíral legální náhradu platu nebo mzdy (srov. Ignatieff 1978: 26). Úmysl něco si přivlastnit bez protihodnoty je spojen s očekáváním správného chování v pracovním světě; zákazem krádeže má být ochráněn nejenom majetek, nýbrž má jím být podpora i pracovní morálka mužů. To se jasně projevuje v analýze soudcovského úzu: muž, který nezajišťuje svůj příjem poctivou prací a/ nebo neakceptuje svůj nízký životní standard, musí ve vězení zkusit horší podmínky, aby byl v budoucnu ochoten akceptovat své místo (srov. Peters 1973). Proto zákaz krádeže představuje jednu z norem, které když už ne chrání, tak alespoň symbolicky zdůrazňují pravidla